

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHUS

TEINE OSAKOND

OTSUS

Kaebus nr 20496/17
Galina KONNOVA
vs. Eesti

Euroopa Inimõiguste Kohus (teine osakond), olles 17. detsembril 2019 kokku tulnud kojana, kuhu kuuluvad

esimees Robert Spano,
kohtunikud Marko Bošnjak,
Julia Laffranque,
Valeriu Grițco,
Ivana Jelić,
Arnfinn Bårdsen,
Saadet Yüksel

ja *osakonna sekretär* Stanley Naismith,

võttes arvesse 10. märtsil 2017. aastal esitatud eespool nimetatud kaebust,
võttes arvesse vastustajariigi esitatud märkusi ja sellele vastuseks esitatud kaebaja märkusi,
olles pidanud nõu, tegi järgmise otsuse.

ASJAOLUD

1. Kaebaja Galina Konnova on 1959. aastal sündinud Eesti kodanik, kes elab Hyvinkääs Soomes. EIK-is esindas teda Tallinna advokaat L. Glikman.
2. Eesti Vabariiki (edaspidi: riik) esindas M. Kuurberg Välisministeeriumist.
3. Kaebaja kaebas, et talle ei võimaldatud konventsiooni artikli 6 lõike 1 tähenduses juurdepääsu kohtule, et tõendada kriminaalmenetluse käigus konfiskeeritud vara omandiõigust.
4. 12. juunil 2018. aastal teavitati riiki kaebaja kaebusest artikli 6 lõike 1 alusel ja ülejäänud kaebus tunnistati kohtureeglite 54. reegli lõike 3 kohaselt vastuvõetamatuks.

A. Kohtuasja asjaolud

1. Kriminaalmenetlus ja konfiskeerimisotsustus

5. Kohtuasja asjaolud, nagu pooled on need esitanud, võib kokku võtta järgmiselt.

6. 16. juunil 2009. aastal üüris kaebaja panga hoiulaeka. Leping nägi ette, et lisaks kaebajale oli ka kaebaja tütre L. K.-l õigus laegast kasutada.

7. 2. septembril 2015. aastal peeti L. K. elukaaslane A. K. kriminaalasjas kahtlustatavana kinni. Samal päeval otsiti hoiulaegas läbi ja küsitleti menetlusse kolmanda isikuna kaasatud L. K.-d. Ta avaldas muu hulgas, et pangaga sõlmitud leping on tema Soomes elava ema nimel, hoiulaegast kasutab tema perekond ja osa laekas olnud sularahast kuulub tema vanematele.

8. 5. oktoobril 2015. aastal tegi Harju Maakohus hoiulaekast leitud sularaha (28 530 eurot ja 200 USA dollarit) suhtes esialgse arestimismääruse, et hiljem kohaldada karistusseadustiku (KarS) §-i 83² lõike 2 alusel kolmandale isikule kuuluva vara suhtes laiendatud konfiskeerimist. Kaebajat määruses ei nimetatud, samuti ei toimetatud seda talle kätte. L. K. määruskaebuse selle määruse peale jättis Tallinna Ringkonnakohus 2. novembril 2015. aastal rahuldamata, sest pidas L. K. avaldust osa hoiulaekast leitud raha (3000 eurot) tema emale kuulumise kohta paljasõnaliseks. Materiaalõiguslikku edasikaebust ei esitatud.

9. 10. veebruaril 2016. aastal andis L. K. kolmanda isikuna nõusoleku hoiulaekast leitud sularaha konfiskeerimiseks ja A. K.-ga kokkuleppemenetluses kokkuleppe sõlmimiseks.

10. 7. märtsil 2016. aastal mõistis Harju Maakohus A. K. kokkuleppemenetluses süüdi. Kohtuotsuses seisis, et hoiulaekast leitud sularaha konfiskeeritakse L. K.-lt karistusseadustiku §-i 83² lõike 2 alusel. Kohtuotsus jõustus 29. märtsil 2016. aastal. Kaebajat otsuses ei nimetatud, samuti ei toimetatud seda talle kätte.

2. Edasine menetlus

(a) Kaebaja algatatud menetlused enne EIK-i pöördumist

(i) Kohtumenetlus

11. 21. juunil 2016. aastal algatas kaebaja kolm eraldi menetlust seoses hoiulaekast leitud sularaha arestimise ja hilisema konfiskeerimisega.

12. Esiteks esitas ta määruskaebuse 5. oktoobri 2015. aasta arestimismääruse peale (vt punkti 8 eespool). 30. juuni 2016. aasta määrusega jättis Tallinna Ringkonnakohus määruskaebuse menetlusse võtmata, sest kaebaja ei olnud vaidlustatud määruse adressaat. Samuti leidis ringkonnakohus, et kaebaja oleks saanud oma õigusi kaitsta tsiviilkohtumenetluses. Ringkonnakohus viitas Riigikohtu määrusele asjas nr 3-1-1-94-13 (vt punkti 31 allpool), mille järgi võib isik, kes ei ole arestimismääruse adressaat, kuid kelle vara on arestitud, nõuda vara arestitist vabastamist tsiviilkohtumenetluses. Lisaks märkis Tallinna Ringkonnakohus, et määruse tegemise ajaks oli kõnealune sularaha juba konfiskeeritud pärast A. K. suhtes süüdimõistva otsuse tegemist. Ringkonnakohus lisas, et kui kriminaalmenetluses tehtud otsus on jõustunud, on ainuke viis menetluse taasavamise üle otsustamiseks teistmisavalduse esitamine. Riigikohus jättis kaebaja määruskaebuse läbi vaatamata.

13. Teiseks esitas kaebaja Riigikohtule teistmisavalduse seoses Harju Maakohtu 5. oktoobri 2015. aasta määruse, Tallinna Ringkonnakohtu 2. novembri 2015. aasta määruse

ja Harju Maakohtu 7. märtsi 2016. aasta otsusega. Lisaks taotles ta kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) §-i 366 ja §-i 367 lõike 1 põhiseadusevastaseks tunnistamist osas, milles need ei näinud ette isikute, kelle vara on konfiskeeritud, õigust esitada teistmisavaldus ilma neid menetluse kaasamata. 26. septembril 2016. aastal jättis Riigikohus avalduse menetluse võtmata. KrMS-i §-i 344 lõikele 3 ja §-i 367 lõikele 1 viidates nentis Riigikohus, et teistmisavalduse esitamise õigus on isikutel, kellelt on kohtuotsusega konfiskeeritud vara, kuid keda ei ole nõuetekohaselt kriminaalmenetluse kaasatud. Seejärel leidis Riigikohus, et kaebaja nende hulka ei kuulu.

14. Kolmandaks esitas kaebaja KrMS-i §-i 228 alusel uurimisasutuse menetlustoimingute peale uurimiskaebuse. Ta kaebas, et teda ei olnud kolmanda isikuna menetluse kaasatud. Alguses keeldus prokuratuur kaebuse läbivaatamisest, sest seda ei esitatud tähtaegselt, kuid kaebuse saanud Riigiprokuratuur otsustas, et uurimiskaebus tuleb hoopis rahuldamata jätta. Riigiprokuratuur leidis, et uurimisasutuse menetlustoimingu peale võib uurimiskaebuse esitada vaid kohtueelses menetluses. Kuna kohtueelne menetlus oli selleks ajaks juba lõppenud, ei saanud eeluurimiskohtunik kaebaja kaebust enam lahendada ega kohtumenetluses tehtud lahendit tühistada. Kaebaja esitas määruskaebuse. 27. septembri 2016. aasta määrusega jättis Harju Maakohus määruskaebuse rahuldamata, korrates sisuliselt Riigiprokuratuuri põhjendusi. Maakohus viitas ka KarS-i §-i 85 lõikele 2 ja Riigikohtu määrusele nr 3-1-2-3-12 (vt punkte 28 ja 33 allpool) ning sedastas, et kolmanda isiku õigused jäävad konfiskeerimisel püsima. Maakohus selgitas, et KarS-i §-i 85 lõikes 2 nimetatud kolmas isik tähendab isikut, kes ei ole vara konfiskeerimise otsuse adressaat. Käesolevas asjas ei ole kaebaja isik, kelle suhtes Harju Maakohtu 7. märtsi 2016. aasta otsus tehti, mistõttu käsitatakse teda KarS-i §-i 85 lõike 2 tähenduses kolmanda isikuna. Maakohus selgitas ka, et L. K.-lt sularaha konfiskeerimine ei lõpetanud kaebaja omandiõigust ja et see omandiõigus ei olnud kaebajalt riigile üle läinud. Seega, kui kaebaja tõepoolest on konfiskeeritud sularaha omanik, on tal nõue riigi vastu ja ta saab oma omandiõigust üldises korras maksma panna.

(ii) *Avaldus õiguskantslerile*

15. 6. veebruaril 2017. aastal palus kaebaja õiguskantsleril algatada põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus muu hulgas KrMS-i §-i 366 suhtes, mis ei võimalda isikutel, keda ei olnud kaasatud kriminaalmenetluse, milles nende vara konfiskeeriti, taotleda menetluse taasavamist.

16. Õiguskantsler ei pidanud nimetatud paragrahvi põhiseadusevastaseks. 13. aprilli 2017. aasta vastuses selgitas ta, et olenemata kolmanda isiku (kelle õigused ei pruugi püsima jääda) kriminaalmenetluse kaasamise nõudest võib esineda olukordi, kus teda ei kaasata. Kuid konfiskeerimisotsustusel on õiguslikud tagajärjed üksnes otsustuse adressaadile. Kolmanda isiku ehk otsustuses nimetamata isiku õigusi see ei puuduta. Selle poolest tuleb neid kahte olukorda eristada. Esiteks esineb olukordi, kus konfiskeerimisotsustus tehakse menetluse nõuetekohaselt kaasatud isiku suhtes, kuid kus konfiskeeritakse tegelikult teisele isikule kuuluv vara. Selline on ka kaebaja olukord. Sellistel asjaoludel võib puudutatud isik nõuda vara tagastamist või KarS-i §-i 85 lõike 2 alusel hüvitist. Teiseks esineb olukordi, kus konfiskeerimisotsustus tehakse menetluse kaasamata isiku suhtes. Selliste olukordade jaoks lisati 1. juulil 2016. aastal kriminaalmenetluse seadustikku §-i 366 punkt 10. See punkt sätestab, et teistmise alus on vara konfiskeerimine kohtulahendiga isikult (ehk kelle suhtes on tehtud konfiskeerimisotsustus), keda ei olnud kriminaalmenetluse kaasatud. Õiguskantsler selgitas veel KarS-i §-i 85 lõike 2 alusel hüvitisnõude esitamise eeltingimusi ehk et selline

nõue tuleb esitada halduskohtusse.

(b) Kaebaja algatatud menetlus pärast EIK-i pöördumist

17. 26. veebruaril 2018. aastal esitas kaebaja Tallinna Halduskohtusse nõude 28 705.98 euro suuruse hüvitise saamiseks selle eest, et teda ei kaasatud tema vara konfiskeerimisega lõppenud kriminaalmenetluse. Ta tugines KarS-i §-i 85 lõikele 2 ja väitis, et kooskõlas Riigikohtu määrusega asjas nr 3-2-1-3-12 kuulub vaidlus halduskohtu pädevusse.

18. 18. aprillil 2018. aastal ei võtnud Tallinna Halduskohus nõuet menetlusse ja tagastas selle. Halduskohus selgitas, et alates 1. maist 2015, mil jõustus süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamise seadus, on kaebaja nõude lahendamiseks pädev kohus maakohus. Kaebaja esitas määruskaebuse.

19. 24. mail 2018. aastal jättis Tallinna Ringkonnakohus kaebaja määruskaebuse rahuldamata. Kaebaja esitas määruskaebuse Riigikohtusse.

20. 8. oktoobril 2018. aastal jättis Riigikohus kaebaja määruskaebuse rahuldamata. Riigikohus selgitas, et seadusandja on ette näinud, et alates 1. maist 2015 reguleerib süüteomenetlusest (ehk kriminaal- või väärteomenetlusest) tuleneva kahju hüvitamist süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamise seadus. Teatud kahju hüvitamise menetlust väljaspool nimetatud seadust ette nähtud ei ole. See tähendab muu hulgas seda, et halduskohtu asemel kuulub selliste nõuete lahendamine üldkohtu pädevusse. Riigikohus tunnistas, et see seadus ei näe iseenesest ette alust nõude esitamiseks KarS-i §-i 85 lõike 2 alusel. Kuid Riigikohtu hinnangul ei välista see seadus muus õigusaktis selgelt sätestatud sisulisele alusele tuginemist ning KarS-i §-i 85 lõige 2 on erialus. Nõude sisulise aluse olemasolu muus õigusaktis ei muuda selles seaduses ette nähtud korda, mille järgi tuleb kõik sellised nõuded esitada üldkohtusse. Kuna kaebajat ei kaasatud maakohtus toimunud kriminaalmenetluse, tuleb vastav nõue esitada ringkonnakohtusse.

21. 15. oktoobril 2018. aastal esitas kaebaja Tallinna Ringkonnakohtusse määruskaebuse esitamise tähtaja ennistamise taotluse. 23. oktoobril 2018. aastal rahuldab ringkonnakohus taotluse. Ringkonnakohus tunnistas, et enne Riigikohtu 8. oktoobri 2018. aasta määrust oli ebaselge, kas kaebaja nõue lahendatakse süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamise seaduse alusel või mitte.

22. 28. novembril 2018. aastal rahuldab Tallinna Ringkonnakohus kaebaja määruskaebuse osaliselt. Ringkonnakohtu hinnangul oli prokuratuur kriminaalmenetluse ajal teadlik, et hoiulaeka üüris kaebaja. Ei saa välistada, et tegelikkuses kasutas hoiulaegast kaebaja. L. K. oli samuti maininud, et osa laekas olnud sularahast kuulub kaebajale. Riigikohtu määrusele asjas nr 3-1-2-3-12 viidates leidis ringkonnakohus, et KrMS-i §-i 40¹ lõike 1 alusel peab menetleja kaasama menetlusse igäühe, kes arvestatava tõenäosusega on konfiskeeritava vara omanik. Ringkonnakohus tunnistas, et kaebaja kolmanda isikuna menetlusse kaasamata jätmine jättis kaebaja põhjendamatult ilma võimalusest selgitada hoiulaeka kasutamist ja sisu. Ringkonnakohus leidis, et kaebaja oli KarS-i §-i 85 lõike 2 tähenduses kolmas isik, ja pärast kaebaja mitme aasta finantsseisundi põhjalikku analüüsimist leidis, et hoiulaekast leitud 2200 eurot võis talle kuuluda. Ringkonnakohus mõistis riigilt kaebaja kasuks välja hüvitise.

23. 13. detsembril 2018. aastal esitas kaebaja määruskaebuse Riigikohtusse. 16. aprillil 2019. aastal keeldus Riigikohus kaebust menetlusse võtmast.

B. Asjakohane riigisisene õigus ja kohtupraktika

1. *Asjakohane riigisisene õigus*

(a) **Kriminaalmenetluse seadustik**

24. KrMS-i § 40¹ reguleerib kolmanda isiku kriminaalmenetlusse kaasamist. Kuni 1. juulini 2016 kehtinud §-i 40¹ lõige 1 sätestas, et menetleja võib kriminaalmenetlusse kaasata kolmanda isiku, kui kriminaalasja lahendamisel võidakse otsustada tema seadusega kaitstud õiguste ja vabaduste üle.

25. Kuni 1. juulini 2016 sätestas KrMS-i §-i 344 lõige 3 koosmõjus §-i 367 lõikega 1, et teistmisavalduse esitamise õigus on prokuratuuril, advokaadist kaitsjal ja teistel kohtumenetluse pooltel advokaadi vahendusel.

26. 1. juulil 2016. aastal jõustusid kriminaalmenetluse seadustiku muudatused. KrMS-i §-i 366 punktis 10 nimetatakse jõustunud kohtuotsusega kriminaalmenetluse teistmise alusena vara konfiskeerimist kohtulahendiga isikult, keda ei olnud kriminaalmenetlusse kaasatud. KrMS-i §-i 367 lõige 1 sätestab, et lisaks KrMS-i §-i 344 lõikes 3 nimetatud isikutele (vt punkti 25 eespool) on teistmisavalduse esitamise õigus isikul, kellelt on kohtuotsusega konfiskeeritud vara, kuid keda ei ole nõuetekohaselt kriminaalmenetlusse kaasatud.

27. KrMS-i §-i 228 lõike 1 alusel on menetlusosalisel ja menetlusvälisel isikul õigus enne süüdistusakti koostamist esitada prokuratuurile kaebus uurimisasutuse menetlustoimingu või määruse peale, kui ta leiab, et menetlusnõuete rikkumine menetlustoimingu tegemisel või määruse koostamisel on kaasa toonud tema õiguste rikkumise. §-i 228 lõike 2 kohaselt on samal isikul õigus enne süüdistusakti koostamist esitada Riigiprokuratuurile kaebus prokuratuuri määruse või menetlustoimingu peale.

(b) **Karistusseadustik**

28. Kõnealusel ajal kehtinud KarS-i §-i 83² lõige 2 nägi ette vara laiendatud konfiskeerimise reeglid. Nimetatud lõige sätestas, et erandina võib kohus konfiskeerida kolmandale isikule kuuluva vara, kui see kuulub otsuse tegemise ajal kolmandale isikule ja kui see on omandatud täielikult või olulises osas toimepanija arvel, kingitusena või muul viisil turuhinnast oluliselt soodsamalt või kui kolmas isik teadis, et vara võõrandatakse talle konfiskeerimise vältimiseks.

29. Kõnealusel ajal kehtinud KarS-i §-i 85 lõige 1 sätestas, et konfiskeeritu läheb riigi omandisse või saadetakse rahvusvahelises lepingus sätestatud juhtudel tagasi. Kuid §-i 85 lõike 2 esimene lause täpsustas, et kolmanda isiku õigused jäävad konfiskeerimisel püsima. Teine lause lisas, et riik maksab kolmandale isikule hüvitist, välja arvatud käesoleva seadustiku § 83 lõigetes 3 ja 4, § 83¹ lõikes 2 ning § 83² lõikes 2 sätestatud juhtudel.

(c) **Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse seletuskiri**

30. 17. detsembril 2015. aastal võttis Riigikogu vastu kriminaalmenetluse seadustiku teatud muudatused (vt punkti 26 eespool). President allkirjastas muutmise seaduse 22. detsembril 2015. aastal ja muudatused jõustusid 1. juulil 2016. aastal. Riigikogu kodulehel kättesaadavas kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas selgitati, et KrMS-i §-i 367 lõike 1 alusel teistmisavalduse esitamiseks õigustatud isikute ringi täiendatakse ka sellise isikuga, kellelt on kohtuotsusega konfiskeeritud vara (st et otsuses on tema konfiskeerimisotsustuse adressaat), kuid keda kriminaalmenetlusse kaasatud ei olnud.

Seletuskirjas märgiti, et vastasel korral ei oleks isikul mingit võimalust oma õigusi kaitsta, kuna tegemist ei ole kolmanda isikuga, kelle õigused KarS-i §-i 85 järgi konfiskeerimisel püsima jääksid ja kellel oleks võimalik esitada riigi vastu hagi vara väljanõudmiseks või hüvitise maksmiseks.

2. *Asjakohane riigisisene kohtupraktika*

(a) **Arestimise vaidlustamine**

31. 31. oktoobri 2013. aasta määruses nr 3-1-1-94-13 käsitles Riigikohus olukorda, kus kriminaalmenetluses arestiti vara, täpsemalt sõiduauto. Arestimismääruses nimetatud isik vaidlustas määruse, väites, et sõiduauto kuulub hoopis temale. Riigikohus selgitas, et vara arestimise menetlus ei ole omandivaidluste lahendamiseks sobiv. Seetõttu tuleb asuda seisukohale, et vara arestimise määrus tehakse üksnes selle adressaadina nimetatud isiku või isikute kohta ja see ei puuduta isikut, kes ise arestimismääruse adressaat ei ole. Järelikult ei ole mehel, kelle väitel oli sõiduauto tema oma, õigust arestimist vaidlustada. Kuid tal on õigus nõuda vara arestist vabastamist.

(b) **Konfiskeerimise vaidlustamine**

32. 11. aprilli 2011. aasta määruses nr 3-1-1-97-10 selgitas Riigikohus, et kolmanda isiku õigused jäävad KarS-i §-i 85 lg 2 esimese lause järgi konfiskeerimisel püsima. See tähendab näiteks seda, et kui ekslikult konfiskeeritakse asi, mis ei kuulu konfiskeerimisotsustuse adressaadile, selle asja omand konfiskeerimisel riigile üle ei lähe ja üldjuhul võib omanik asja riigilt välja nõuda. Juhul, kui asi mingil põhjusel pärast konfiskeerimist ei säili, tekib omanikul KarS-i §-i 85 lg 2 teise lause alusel õigus saada riigilt selle eest hüvitist.

33. 30. aprilli 2013. aasta määruses nr 3-1-2-3-12 hindas Riigikohtu üldkogu teistmisavalduse, mille esitas osaühing, keda ei olnud kriminaalmenetluse kaasatud, kuid kelle vara (paakauto ja haagis) konfiskeeriti, vastuvõetavust. Riigikohus jättis teistmisavalduse läbi vaatamata ja teistmisaluste puudumise põhiseadusevastaseks tunnistamata. Riigikohus leidis, et osaühing saab oma õigusi kaitsta olemasolevate õiguskaitsevahenditega. Riigikohus selgitas, et kolmanda isikuna KarS-i §-i 85 lg 2 esimese lause tähenduses tuleb mõista isikut, kes ei ole konfiskeerimisotsustuse adressaat. Konfiskeerimisotsustuse adressaat peab üheselt mõistetavalt nähtuma kohtulahendi resolütiivosast. Konfiskeerimise sisu seisneb asja omandi või muu õiguse üleandmises ühelt isikult (konfiskeerimisotsustuse adressaadilt) teisele isikule (riigile), mitte aga konfiskeeritava eseme üleandmises riigile, sõltumata sellest, kellele ese enne konfiskeerimist kuulus. Sellest tulenevalt olid konfiskeerimisotsustusel kooskõlas KarS-i §-i 85 lõikega 2 õiguslikud tagajärjed üksnes otsustuse adressaadile. Kui konfiskeeritu kuulub isikule, keda konfiskeerimisotsustuses adressaadina ei nimetata, jäävad selle isiku õigused püsima ja neid õigusi saab jõustada üldmenetluses, esitades nõude omandiõiguse tunnistamiseks ja asja ebaseaduslikust valdusest väljanõudmiseks (vindikatsioonihagi) või hüvitise nõudmiseks. Riigikohus lisas, et kuna selline õigussuhe on olemuselt avalik-õiguslik ja sellest õigussuhtest tekkinud vaidluste lahendamiseks ei ole ette nähtud teistsugust menetluskorda, tuleb kahjuhüvitisinõuded läbi vaadata halduskohtumenetluses.

34. Veel selgitas Riigikohus KrMS-i §-i 40¹ lõikele 1 viidates, et menetlejal tuleb

kriminaalmenetlusse kaasata iga talle teadaolev isik, kes võib arvestatava tõenäosusega olla tulevase konfiskeerimise objekti omanik. Sellisel juhul saab omandiõiguse küsimuse lahendada kriminaalmenetluses ja see oleks siduv kõigile menetlusse kaasatud isikutele. Kui isik kaasati kriminaalmenetlusse konfiskeeritud asja võimaliku omanikuna, kuid tema omandiõigus kinnitust ei leidnud, siis on kohtu otsustus tema jaoks siduv ja ta ei saa hilisemates menetlustes tugineda faktile, et tema on konfiskeeritud asja omanik. Olukord, kus menetlejal puuduks võimalus jätta kriminaalmenetlusse kaasamata ükskõik milline isik, kes väidab end olevat võimaliku tulevase konfiskeerimise objekti omanik, võiks aga teatud juhtudel eproportsionaalselt kahjustada kriminaalmenetlust, avades tee menetluslikeks kuritarvitusteks.

35. 10. oktoobri 2014. aasta määruses nr 3-1-1-44-14 lahendas Riigikohus kaebust, mille oli esitanud kolmas isik, keda ei olnud kaasatud kokkuleppemenetlusse, mille tagajärjel konfiskeeriti sõiduauto, mida peeti süüdistatavale kuuluvaks. Kolmas isik väitis, et sõiduauto kuulub hoopis talle, ja taotles otsuse peale apellatsioonkaebuse esitamise tähtaja ennistamist. Riigikohtu hinnangul puudus põhjus apellatsioonitähtaja ennistamiseks, sest kokkulepe ei puudutanud kõnealuse kolmanda isiku õigusi. Riigikohus kordas asjas nr 3-1-2-3-12 tehtud määruses (vt punkti 33 eespool) väljendatud põhimõtet, et konfiskeerimisotsustus ei puuduta kolmanda isiku, kes ei ole selle otsustuse adressaat, õigusi. Isik võib oma sõiduauto riigilt välja nõuda ja juhul, kui see on juba võõrandatud, nõuda KarS-i §-i 85 lõike 2 alusel kahju hüvitamist. Isikul on õigus hüvitisele ka siis, kui menetleja ei teadnud ega pidanudki teadma võimalusest, et konfiskeeritav ese ei kuulu (kavandatava) konfiskeerimisotsustuse adressaadile, vaid mõnele teisele isikule. Samuti ei eelda KarS-i §-i 85 lg 2 teisest lausest tuleneva kahjuhüvitisnõude esitamine konfiskeerimisotsustuse tühistamist.

KAEBUS

36. Kaebaja kaebas konventsiooni artikli 6 lõike 1 alusel, et tal ei olnud kohast võimalust pöörduda oma asjas riigisisesse kohtusse, et tõendada panga hoiulaekast leitud sularaha omandiõigust ja vaidlustada raha konfiskeerimine.

ÕIGUSKÜSIMUSED

Artikli 6 lõike 1 väidetav rikkumine

37. Kaebaja kaebas artikli 6 lõike 1 rikkumise üle, mille asjakohane osa on sõnastatud järgmiselt:

„Igaühel on oma tsiviilõiguste ja -kohustuste [---] üle otsustamisel õigus õiglasele [---] kohtumenetlusele [---] kohtus.”

1. Poolte seisukohad

(a) Riik

38. Kõigepealt väitis riik, et kaebaja on kuritarvitanud oma kaebeõigust, sest ta ei teavitanud EIK-i sellest, et pärast kaebuse esitamist EIK-i algatas ta kahjunõude menetluse KarS-i §-i 85 lõike 2 alusel. Ta teadis EIK-i informeerimise kohustusest, sest EIK spetsiaalselt

küsis pooltelt Riigikohtu määruses nr 3-2-1-3-12 nimetatud õiguskaitsevahendi ehk kahjunõude esitamise kohta.

39. Teiseks väitis riik, et kaebaja ei ole artikli 6 lõike 1 rikkumise ohver. Kuna 7. märtsi 2016. aasta otsust ei tehtud kaebaja suhtes, ei lõpetanud konfiskeerimisotsustus tema väidetavat omandiõigust. Riigikohtu määrusest asjas nr 3-2-1-3-12 on ilmne, et tal on nõudeõigus KarS-i §-i 85 lõike 2 alusel. Pärast nimetatud Riigikohtu määrust on muutunud vaid see, et alates süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamise seaduse jõustumisest lahendavad selliseid nõudeid halduskohtute asemel kriminaalasju lahendavad kohtud. Kaebajal oli kogu aeg juurdepääs kohtule, et tõendada sularaha omandiõigust, ning ta kasutas seda õiguskaitsevahendit riigilt KarS-i §-i 85 lõike 2 alusel kahjuhüvitise nõudmise menetluses. Kahjuhüvitist puudutava menetluse tegelik tulemus ei ole oluline.

40. Kolmandaks väitis riik, et kaebaja kaebus on selgelt põhjendamatu, sest eespool toodud argumente arvestades on selge, et tema kohtule juurdepääsu õigust ei ole rikutud. Riigi väitel oli KarS-i §-i 85 lõike 2 alusel toimunud kahjunõude lahendamise menetlus see vahend, mis andis kaebajale juurdepääsu kohtule, et tõendada oma nõuet konfiskeeritud sularaha omandiõiguse kohta. Kaebaja seisukohast (kuna konfiskeeritud oli just sularaha) ei olnud suurt vahet, kas olla kaasatud algsesse kriminaalmenetlusesse või esitada kahjunõue eraldi menetluses. Mõlemal juhul pidi ta tõendama, et raha kuulub talle.

41. Neljandaks väitis riik, et kaebaja ei ole riigisiseseid õiguskaitsevahendeid ammendanud. Ühest küljest ei olnud ühelgi 21. juunil 2016. aastal kaebaja algatatud menetlusel (vt punkte 11–14 eespool) edulootust (sest neid ei algatatud tähtaegselt või kuna kaebaja ei olnud konfiskeerimisotsustuse adressaat), mille tõttu ei saa neid pidada kohaste õiguskaitsevahendite ammendamiseks. Riik täpsustas, et menetluse taasavamise taotlemine oleks olnud kohane õiguskaitsevahend isikule, kelle suhtes tehti konfiskeerimisotsustus, kuid keda kriminaalmenetlusesse ei kaasatud. Kaebaja olukorras see aga ei kehti. Teisest küljest ei olnud ajaks, mil riik oma seisukohad esitas, KarS-i §-i 85 lõike 2 alusel kaebaja algatatud menetlus – mida saab kohaseks õiguskaitsevahendiks pidada – lõppenud. See menetlus lõppes 16. aprillil 2019. aastal, mil Riigikohus jättis kaebaja õigusküsimustes esitatud määruskaebuse menetlusesse võtmata.

(b) Kaebaja

42. Kaebaja väitel rikuti tema konventsiooni artikli 6 lõikest 1 tulenevaid õigusi, sest teda ei kaasatud kriminaalmenetlusesse, mille tagajärjel konfiskeeriti temale kuuluv vara.

43. Oma kaebuses EIK-ile jäi ta endale kindlaks, et vindikatsioonihagi – vara ebaseaduslikust valdusest väljanõudmine – on võimalik vaid mitterahaliste nõuete puhul ja ei ole seega kohaldatav tema asjas, mis puudutas sularaha konfiskeerimist. Lisaks väitis ta, et sellise hagi esitamisel ei oleks mõtet olnud, sest tsiviilkohtumenetluses ei saa tühistada konfiskeerimisotsustust, mis oleks ikkagi kehtima jäänud.

44. EIK-ile esitatud seisukohtades väitis kaebaja, et KarS-i §-i 85 lõike 2 alusel algatatud menetlus keskendus üksnes tema omandiõiguse rikkumise hüvitamisele. Menetlus ei puudutanud EIK-ile esitatud kaebuse sisu ehk tema menetlusõiguse (olla kaasatud kriminaalmenetlusesse) rikkumist. Seega ei heastanud kahjunõude menetlus konventsiooni artikli 6 lõike 1 rikkumist ega olnud tõhus õiguskaitsevahend, mida oleks tulnud ammendada. Ja kuna kahjunõude menetlus ei käsitlenud artikli 6 lõike 1 väidetavat rikkumist, ei olnud ta ka kohustatud EIK-i sellest teavitama.

45. Kaebaja arvates ammendas ta 21. juunil 2016. aastal algatatud kolme eraldi

menetlusega riigisisese õiguskaitsevahendid, mis oleksid rikkumise heastanud. Ta jäi artikli 6 lõike 1 rikkumise ohvriks ka pärast tema kahjunõude rahuldamist, mistõttu ei ole tema kaebus põhjendamatu.

2. EIK-i hinnang

46. EIK märgib, et riik vaidles kõigepealt vastu kaebaja kaebuste vastuvõetavusele kaebeõiguse kuritarvitamise, kaebaja ohvristaatuse ja riigisiseste õiguskaitsevahendite mitteammendamise alusel. EIK leiab, et neid vastuvõetamatuse aluseid ei ole vaja hinnata, sest kaebaja kaebused on igal juhul vastuvõetamatud kui selgelt põhjendamatud.

47. Põhjalikuma hinnangu andmiseks peab EIK esmalt vajalikuks käsitleda õiguskaitsevahendeid, mida kaebaja kasutas enne kaebuse esitamist EIK-i. Seejärel käsitleb EIK KarS-i §-i 85 lõikest 2 tulenevat õiguskaitsevahendit, mille tulemusel osa konfiskeeritud sularahast kaebajale tagastati.

(i) Kaebaja kasutatud õiguskaitsevahendid enne kaebuse esitamist

48. EIK märgib, et pärast konfiskeerimisest teadasaamist üritas kaebaja kasutada erinevaid õiguskaitsevahendeid. EIK kordab, et riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamise kohustus tähendab, et kaebaja peab tavaliselt kasutama õiguskaitsevahendeid, mis on kättesaadavad ja piisavad seoses tema kaebustega konventsiooni alusel (vt eespool viidatud *Vučković jt*, punktid 71 ja 74, ning *Balogh vs. Ungari*, nr 47940/99, punkt 30, 20. juuli 2004). Riigisiseste õiguskaitsevahendite kasutamisel peavad kaebajad pidama kinni riigisisese õiguse sätestatud nõuetest ja tähtaegadest (vt eespool viidatud *Vučković jt*, punkt 72).

49. Alltoodud põhjustel nõustub EIK riigiga, et õiguskaitsevahendeid, mida kaebaja üritas enne kaebuse esitamist EIK-i tulutult kasutada, ei saa sündmuste toimumise aega ja kohtuasja konkreetseid asjaolusid arvestades pidada konventsiooni artikli 35 lõike 1 tähenduses tõhusaks.

50. Esiteks, isegi kui eeldada, et uurimiskaebuse tulemusel oleks kaebaja potentsiaalselt kaasatud vaidlustatud kriminaalmenetlusse, siis nähtub riigisisese õigusest selgelt, et sellist kaebust saab esitada vaid kohtueelses menetluses (vt punkti 27 eespool). Kaebaja aga esitas selle pärast A. K. süüdimõistmise jõustumist ehk pärast riigisisese õiguse ette nähtud tähtaja möödumist.

51. Teiseks jättis Tallinna Ringkonnakohus menetlusse võtmata kaebaja määruskaebuse 5. oktoobri 2015. aasta arestimismääruse peale selgitusega, et kuna kaebaja ei olnud määruse adressaat, puudub tal kaebeõigus. Selle asemel oleks ta pidanud kasutama muud õiguskaitsevahendit tsiviilkohtumenetluses. Ringkonnakohus märkis aga, et selleks ajaks oli raha juba arestitud ja jõustunud kohtulahendiga konfiskeeritud. Eespool toodust tulenevalt leiab EIK, et kuigi riigisisese õiguse alusel näib, et põhimõtteliselt oli kaebajal võimalik oma vara arestimist vaidlustada, oleks ta pidanud kasutama teistsugust menetlust. Igal juhul kahtleb EIK, kas teistsugune nõue oleks olnud tema asja konkreetsetel asjaoludel tõhus, kuna asjaomaseks ajaks oli konfiskeerimine juba jõustunud.

52. Kolmandaks esitas kaebaja teistmisavalduse seoses kahe määruse ja ühe otsusega, mis olid *res judicata*. Tema soov oli kriminaalmenetlus, eelkõige selle konfiskeerimist puudutav osa taasavada. EIK kordab siinkohal, et konventsioon ei taga õigust nõuda konkreetses asjas menetluse taasavamist, samuti ei ole kaebaja üldjuhul kohustatud artikli 35

lõikes 1 sätestatud ammendamise nõude täitmiseks erakorralisi õiguskaitsevahendeid kasutama (vt *Coniac vs. Rumeenia*, nr 4941/07, punkt 36, 6. oktoober 2015, ja *Kiiskinen vs. Soome* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 26323/95, EIK 1999-V). Kuid käesoleva asja konkreetsetel asjaoludel leiab EIK, et need menetlused nõuavad põhjalikumat käsitlemist.

53. Riigikohus keeldus 26. septembril 2016. aastal avaldust menetlusse võtmast põhjusel, et riigisisese õiguse alusel ei ole kaebaja olukorras oleval isikul õigust menetluse taasavamist taotleda. Siinkohal juhib EIK tähelepanu sellele, et Riigikohus viitas KrMS-i §-i 367 lõikele 1, mis alates 1. juulist 2016 annab isikutele, kellelt on kohtuotsusega konfiskeeritud vara, kuid keda ei ole nõuetekohaselt kriminaalmenetlusse kaasatud, õiguse esitada teistmisavaldus. Kuigi Riigikohus ei täpsustanud, kuidas ta sellise hinnangu ni jõudis, nähtub kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskirjast, et see tulemus oli kooskõlas seadusandja kavatsusega. Seletuskirjast ilmneb, et seadusandja eesmärk ei olnud anda teistmisavalduse esitamise õigus kaebaja olukorras olevatele isikutele, vaid isikutele, kelle suhtes on konfiskeerimisotsustus tehtud, kuid keda asjasse puutuvasse kriminaalmenetlusse ei kaasatud (vt punkti 30 eespool). Seletuskirjas selgitati hoopis, et kaebaja olukorras olevad isikud saavad kasutada KarS-i §-i 85 lõikest 2 tulenevat õiguskaitsevahendit. Sama kordas ka õiguskantsler oma vastuses kaebajale (vt punkti 16 eespool).

54. Tuleb märkida, et kaebaja esitas teistmisavalduse 21. juunil 2016. aastal ehk pärast eespool nimetatud muudatuste vastuvõtmist, kuid enne jõustumist (vt punkti 26 eespool). Tol ajal kehtinud seadust arvestades oli Riigikohtu varasemast praktikast (vt punkti 33 eespool) selge, et kaebaja asjas teistmisavaldust ei rahuldata. Tundub, et ka kaebaja teadvustas seda, sest ta esitas koos teistmisavaldusega põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse taotluse.

55. EIK märgib veel, et 30. juuni 2016. aasta määruses nimetas Tallinna Ringkonnakohtu teistmisavalduse esitamise võimalust (vt punkti 31 eespool). Kuid EIK leiab, et see oli üldine viide, mitte konkreetne juhis kaebajale selle kohta, millist õiguskaitsevahendit ta oma asjas kasutama peaks. Igal juhul tehti see määrus pärast seda, kui ta oli teistmisavalduse Riigikohtule juba esitanud, mistõttu ei oleks see kaebaja otsust mõjutanud, isegi kui pidada seda menetluslikuks juhiseks.

56. Eespool toodud analüüsist tulenevalt leiab EIK, et kuigi kaebaja üritas kasutada kolme erinevat õiguskaitsevahendit, ei olnud ükski neist tema asja asjaolusid ja riigisisese õiguses ette nähtud tähtaegu arvestades talle tegelikult kättesaadav. Menetluse taasavamist reguleeriv riigisisene õigus, nagu Riigikohus seda tõlgendab (vt punkti 31 eespool), ei lase selles kahelda. Eeltoodust tulenevalt leiab EIK, et õiguskaitsevahenditel, mida kaebaja kasutada üritas, ei olnud edulootust ja seega ei saa neid pidada tõhusaks riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamise tähenduses konventsiooni artikli 35 lõike 1 alusel.

(ii) *Tõhusa õiguskaitsevahendi olemasolu*

57. EIK märgib, et peamine põhjus, miks kaebaja ei saanud arestimismäärust vaidlustada ega uurimisasutuse toimingute peale kaebust esitada – olenemata sellest, kas need õiguskaitsevahendid oleksid taganud soovitud tulemuse –, oli just see, et teda ei kaasatud A. K. suhtes toimetatud kriminaalmenetlusse ja et selle tõttu ei saanud ta õigel ajal otsustada, kas ta sooviks neid õiguskaitsevahendeid kasutada.

58. Sellest tuleneb küsimus, kas olukorras, kus uurimisasutus ei kaasanud potentsiaalselt mõjutatud kolmandat isikut õigel ajal menetlusse, oli riigisisese õiguses ette nähtud õiguskaitsevahend, mis oleks andnud kaebajale võimaluse riigisisese kohtus oma

omandiõigust tõendada.

59. EIK-i arvates on vastus jaatav. Riigikohtu väljakujunenud praktikast (vt punkte 32–35 eespool) on selge, et otsustus, millega hoiulaekast leitud sularaha konfiskeeriti, kuid mille adressaat kaebaja ei olnud, ei lõpetanud kaebaja väidetavat omandiõigust. Sellises olukorras sai ta kasutada KarS-i §-i 85 lõikest 2 tulenevat õiguskaitsevahendit, et tõendada kõnealuse sularaha omandiõigust ja nõuda selle eest hüvitist. Kaebaja pidi sellest õiguskaitsevahendist teadlik olema enne EIK-ile kaebuse esitamist, sest Harju Maakohus konkreetselt viitas sellele oma 27. septembri 2016. aasta määruses (vt punkti 14 eespool). Kaebaja nimetas seda õiguskaitsevahendit ka ise oma kaebuses (vt punkti 43 eespool). EIK märgib, et riigi tasandil ei olnud tõepoolest selge, milline kohus oli pädev lahendama KarS-i §-i 85 lõike 2 alusel esitatud nõudeid (vt punkte 16, 20, ja 33 eespool). Nõude õigusliku aluse olemasolus aga ei olnud mingit kahtlust.

60. EIK peab oluliseks eristada käesolevat kohtuasja kohtuasjadest *Rummi vs. Eesti* (nr 63362/09, 15. jaanuar 2015) ja *Veits vs. Eesti* (nr 12951/11, 15. jaanuar 2015). Nendes asjades ei rahuldatud riigi vastuväidet seoses KarS-i §-i 85 lõikest 2 tuleneva õiguskaitsevahendi, nagu Riigikohus seda asjas nr 3-1-2-3-12 tehtud määruses käsitles, mitteammendamisega. Mõlema asja puhul oli 2013. aastal tehtud Riigikohtu määrus nende kohtuasjade riigisisest menetlemisest hilisem, mistõttu EIK kahtles selle asjakohasuses. Lisaks leidis EIK *Rummi* kohtuasjas (eespool viidatud), et kaebaja, kelle määruskaebus konfiskeerimisotsustuse peale oli sisuliselt läbi vaadatud, oli juba kasutanud tõhusat ja piisavat õiguskaitsevahendit ning selle tõttu ei olnud ta kohustatud kasutama muud õiguskaitsevahendit. Kohtuasjas *Veits* (eespool viidatud) märkis EIK, et selle asja faktilised ja õiguslikud asjaolud erinevad asja nr 3-1-2-3-12 omadest (vt punkti 33 eespool). Lisaks olid kohtuasjas *Veits* riigisiseseid kohtud täiesti teadlikud, et konfiskeeritav vara kuulus kaebajale selles asjas.

61. Käesoleva kohtuasja juurde tulles märgib EIK, et kaebaja väitis oma kaebuses, et vindikatsioonihagi (vt punkti 33 eespool) ei saa tema asjas pidada tõhusaks, sest see ei ole ette nähtud mitterahaliste nõuete jaoks. Kuid KarS-i §-i 85 lõike 2 sõnastusest ja Riigikohtu praktikast on selge, et sellest sättest tulenev õiguskaitsevahend hõlmab kahjuhüvitise nõuet juhul, kui ei ole võimalik riigilt vara välja nõuda. Sama kinnitati ka menetlustes, mille kaebaja algatas riigisisestes kohtutes pärast EIK-ile kaebuse esitamist.

62. EIK märgib, et kaebaja põhikaebus riigisisestele ametiasutustele ja kohtutele oli see, et kuna teda kriminaalmenetlusse ei kaasatud, jäeti ta ilma võimalusest tõendada, et ta on hoiulaekast leitud sularaha omanik, ning ta ei saanud raha konfiskeerimist vaidlustada. Ta kordas sama muret oma kaebuses EIK-ile.

63. EIK tunnistab, et kaebaja kaasamine kriminaalmenetlusse – kui seda oleks tehtud – oleks andnud kaebajale võimaluse kaitsta oma väidetavat vara. Samal ajal ei saa EIK kindel olla, et tema võimalikul kaasamisel kriminaalmenetlusse oli muu sõltumatu eesmärk, mida oleks saanud saavutada üksnes sama kriminaalmenetluse raames. Sellest tulenevalt ei saa EIK nõustuda kaebaja väitega, et KarS-i §-i 85 lõikest 2 tulenev õiguskaitsevahend ei suuda heastada tema suhtes toime pandud rikkumist ehk kriminaalmenetlusse kaasamata jätmist. Selle sätte alusel algatatud menetluses analüüsis Tallinna Ringkonnakohus põhjalikult kaebaja omandiõigust puudutavaid väiteid, tegi kindlaks, et osa hoiulaekas olnud rahast võis tõesti kaebajale kuuluda, ja mõistis tema kasuks välja samaväärse hüvitise. Selles menetluses tunnistab ringkonnakohus, et kaebaja kriminaalmenetlusse kaasamata jätmise ei olnud põhjendatud (vt punkti 22 eespool). Ringkonnakohtu määrus jõustus 16. aprillil 2019. aastal, mil Riigikohus jättis kaebaja õigusküsimustes esitatud määruskaebuse menetlusse võtmata.

64. Eespool toodust tulenevalt leiab EIK, et riigisisese õiguse alusel oli kaebajal juurdepääs kohtule oma omandiõiguse tõendamiseks ja konfiskeeritud sularaha tagasisaamiseks osas, milles oli tõendatud selle kuulumine kaebajale.

65. Eeltoodu tõttu leiab EIK, et kaebaja kaebus on ilmselgelt põhjendamatu ja tuleb jätta konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a ja lõike 4 kohaselt läbi vaatamata.

Sellest lähtudes EIK ühehäälselt

tunnistab kaebuse vastuvõetamatuks.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 23. jaanuaril 2020. aastal.

Stanley Naismith
Sekretär

Robert Spano
Esimees